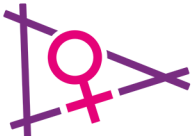

KADININ İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

DEPREM BÖLGESİ PSİKOSOSYAL DESTEK ÇALIŞMASI RAPORU:

ADİYAMAN, DİYARBAKIR, MALATYA

KADININ
İNSAN HAKLARI
DERNEĞİ

KADININ İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

DEPREM BÖLGESİ PSİKOSOSYAL DESTEK ÇALIŞMASI

RAPORU: ADIYAMAN, DİYARBAKIR, MALATYA

Raporu Hazırlayanlar: Damla Eroğlu, Hilal Gençay

Katkıda Bulunanlar: Derya Acuner, Dilan Dursun, Rabia Ecevit

Dizgi ve Grafik Tasarım: Ecem Dalgakıranlar

Saha Çalışanları

Sosyal Hizmet Uzmanı Dilan Dursun (Mayıs-Aralık 2023)

Sosyal Hizmet Uzmanı Rabia Ecevit (Ekim-Aralık 2023)

Psikolog Sümeyye Karaşin (Mayıs-Ekim 2023)

Saha Ziyaretlerine Destek Verenler

Ebru Batık, Damla Eroğlu, Duygu Dokuz, Hilal Gençay, İrem Gerkuş,
Lale Bakırezer, Özlem Şen, Zelal Ayman

Süpervizyon Ekibi

Psikolog Gülşah Seral

Sosyal Hizmet Uzmanı Nigar Etizer Karacık

Süpervizyon Desteği

Sosyal Hizmet Uzmanı Gülsun Kanat

Psikolojik Danışman K. Can Eren

Yayınlanma Tarihi: Şubat 2024

Teşekkür:

Bu çalışmayı Fòs Feminista'nın desteğiyle gerçekleştirdik. Fòs Feminista'ya ve bölgede çalışmalarımızı yürütmemiz konusunda, başta Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneği (DOGÜNKAD), Rosa Kadın Derneği ve Kadın Kültür Sanat ve Edebiyat Derneği (KASED) olmak üzere bizimle dayanışma gösteren, bilgi ve deneyimini paylaşan tüm kurumlara ve arkadaşlarımıza çok teşekkür ederiz.

Raporda paylaştığımız tüm gözlem, tespit ve öneriler derneğimize aittir.

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	7
Hazırlık Çalışmaları ve Sahanın Belirlenmesi.....	10
Çalışma Metodolojisi.....	14
PSD Çalışmasının Adımları.....	15
Saha Çalışmasından Notlar	16
Adıyaman Sahası	16
Diyarbakır Sahası	21
Malatya Sahası	23
Tespitler	29
Sonuç: Uygulama ve Politika Önerileri	32

GİRİŞ

“Unutmak yok, affetmek yok, helalleşmek yok...”¹

6 Şubat depremleriyle ilgili yazılan hemen hemen tüm yazı ve raporların giriş cümleleri depremlerin tarihi, merkezi ve şiddetinin belirtilmesiyle başlıyor. Bunların önemli bilgiler olduğunu yadsımak mümkün değil. Depremlerin merkezi, ne zaman gerçekleştiği, şiddeti hepimizin malumu. 6 Şubat'ta milyonlarca insanın hayatının geri döndürülemeyecek şekilde değiştiğini, tarifi mümkün olmayan acılar yaşandığını da biliyoruz. Fakat aradan bir yıl geçmesine rağmen, yıkılan şehirlerin gördüğü hasarın boyutunu, kaybolan insanların ve çocukların akıbetini, kaç kişinin hayatını kaybettiğini, kaç kişinin uzuvlarını yitirdiğini, deprem sonrası ana akım televizyon kanallarında toplanan yardımların akıbetini, şehirlerin yeniden inşası için neler planlandığını hala tam olarak bilmiyoruz.

Depremden etkilenen çocuklar, kadınlar ve LGBTİ+'lar kendilerini bir yıl sonra daha güvende hissediyorlar mı? Evsiz kalanların artık başlarını sokabilecekleri yeni bir evleri var mı? Geçen süre zarfında kayıplarının yasını tutabildiler mi? Yaralarını sarabildiler mi? Örneğin her gece saat 4.17'de uyanmaktan artık kendilerini alıkoyabiliyorlar mı? Deprem sonrası bölgede hayatta kalma mücadelesi verirken bir yandan da seslerini duyurmaya çalışan insanlar bu ve daha birçok sorunun cevabını veriyorlar ve depremin üzerinden 1 yıl geçmesine rağmen cevapları maa-lesef hala değişmedi.

---

¹ Deprem yildönümünde Hatay'daki anmalarda kullanılan slogan. <https://www.gazeteduvar.com.tr/6-subatin-yildonumunde-hatay-unutmak-yok-affetmek-yok-helallesmek-yok-haber-1667292> Erişim tarihi: 07.02.2024

Kamu kurumlarının üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmediği, sorumluların yargılanmadığı dahası “tüm yapılmayanların” seçim propagandalarının bir malzemesi olarak kullanılarak normalleştirildiği bu koşullarda, içimizi yakıp kavuran, tutmamıza izin vermedikleri yasımızda ve yaşamı yeniden kurma, iyileşme süreçlerinde biz kadınlar ve LGBTİ+'lar olarak birbirimizin yanında olmaya çalıştık. Bu amaçla, Kadının İnsan Hakları Derneği (KİH) olarak deprem bölgesinde, hayatları depremden önce de pek kolay olmayan kadın ve LGBTİ+'larla dayanışmak için psikososyal destek (PSD) çalışması yürüttük. Bu raporda, Mayıs-Aralık 2023 tarihleri arasında Adıyaman, Diyarbakır ve Malatya illerinde iki kişilik uzman bir ekiple yürüttüğümüz bu çalışmanın süreçlerini, tespitlerini ve son olarak bu çalışmadan çıkardığımız politika ve uygulama önerilerimizi paylaşıyoruz.

Feminist perspektifle gerçekleştirdiğimiz PSD çalışmamızda amacımız, kadınlara kendi güçlerini ve kaynaklarını hatırlatmak ve bu sayede bir gün tüm “projeler” bittiğinde ve herkes gittiğinde kendilerini iyileştirme gücüne ve araçlarına sahip gruplar haline gelmelerini sağlamaktı. Diğer yandan açığa çıkan öfkeyi, kadınların patriyarkayla ve diğer tüm ayrımcılıklarla mücadelelerine kanalize etmelerinde ve böylece sistemi zorlayacak kolektif bir güce dönüştürmelerinde onları desteklemek istedik.

Kadınlar ve LGBTİ+'lara yönelik gerçekleştirdiğimiz, bireysel görüşmelere, grup çalışmalarına ve vaka yönlendirmelerine dayanan PSD çalışmamızda karşılaştığımız ilk engellerden biri “temel ihtiyaçlar” oldu. Çoğu zaman “evimiz olsa” diye başlayan cümleleri aşım daha derinlerde saklı yaralara gelemedik. Ya da konteynerlerine her gün – hala bugün bile- su taşımak zorunda olan kadınlar, duygularından bahsetmek yerine çok haklı olarak önce “suyumuz olsa” dediler. Tüm “temel ihtiyaçlar” içinde ise kadınlar kendi “temel ihtiyaçlarını” da çoğu zaman en son

sıraya koydular. KİH olarak feminist bir perspektifle yaptığımız bu sosyal çalışmada tüm bu dertlere kolektif olarak çözüm bulmanın ve bir dayanışma çemberi içinde iyi olmanın yollarını kadınlarla beraber aradık. Bu feminist PSD çalışması kapsamında, kadınlar ortak sorunlarını beraber konuşabildiler ve bu sorunları çözmek için sorumluluk alıp kurumlardan hizmet talep etmeye başladılar.

Adıyaman'ın bir köyünde ya da Malatya'da bir kadın kooperatifinde, birbirlerinden ne kadar farklı olurlarsa olsunlar kadınların aynı duygulara sahip olduğunu gördük. Kadınlarla yaptığımız bireysel görüşmelerde ve grup çalışmalarına öfke ve korku en çok paylaşılan duygular oldu. Duygular gibi dile getirilen problemler de çok benzerdi. Fiziksel ve duygusal bakım emeğine olan ihtiyacın artması ile kadınların bazen sadece çevrelerine bakım vermeye devam edebilmek için travmatik yaşantıları kendi içlerine gömdüklerine şahit olduk. Travmaya bağlı olarak kaygı, stres, unutkanlık ve uyku bozuklukları kadınlarda en çok karşımıza çıkan sorunlar oldu. Bu dertleri bazen sadece beraber konuşmuş olmanın ya da tüm bunların başkalarınca da paylaşıldığını duymanın, bazen de bir oyun aracılığıyla kendine dair bir keşif yapmanın ne kadar güçlendirici olduğuna tanıklık ettik.

6 Şubat 2023'te olduğu gibi bugün de üzgünüz, yastayız ve öfkeliyiz. Bu rapor, depremde çocuklarını, ailelerini, sevdiklerini, uzuvlarını, evlerini kaybetmiş olmanın acısını biraz olsun bile aktarmaya muktedir değil. Daha fazla canımızın yanmaması ve uzun süredir içinde olduğumuz yozlaşma ve çürümeyle baş etmek için yaptığımız işi en iyi şekilde yapmak ve dayanışmamızı güçlendirmekten başka çaremiz yok.

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI VE SAHANIN BELİRLENMESİ

---

6 Şubat depreminden sonra ekip olarak, deprem bölgesine destek amacıyla hızlı bir şekilde bir araya gelen feminist dayanışma grupları içinde yer aldık. Bölgedeki durumu anlamak ve akut kriz durumunda tüm kaynaklarımızla elimizden gelen desteği vermek önceliğimizdi. Farklı feminist dayanışma ağlarının içinde yer almamızın yanı sıra, bölgedeki Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP) eğiticilerimizle ve feminist yol arkadaşlarımızla iletişime geçerek durum tespiti yapmayı ve sahadaki ihtiyaçlar hakkında ilk elden bilgi edinmeyi amaçladık.

Ekip olarak depremin meydana geldiği 6 Şubat haftasından itibaren çeşitli aralıklarla Adıyaman, Hatay, Gaziantep (Sakçagözü, İslahiye, Nurdağı) gibi yıkımın yoğun olduğu il ve ilçelerde gönüllü yardım faaliyetlerine katıldık ve depremin kadın ve LGBTİ+'ların hayatlarını nasıl etkilediğine şahit olduk.

Şubat ayının sonunda diğer illere göre yıkımın görece daha az olduğu ancak tüm kaynaklarını diğer illere ve kendi iline göç eden depremden etkilenmiş topluluklara yönlendiren Diyarbakır'a giderek buradaki sivil toplum örgütleri ve feminist aktivistlerle görüştük. Bölgenin ihtiyaçlarını değerlendirmek, işbirliği yollarını tartışmak, kadınlara ve LGBTİ+'lara yönelik hak ihlallerini tespit etmeyi amaçladığımız ilk toplantılarımızı, Adıyaman, Maraş ve Malatya'ya yardım götürün platform ve kuruluşlardan olan, BAKAD (Barış için Kültürel Araştırmalar Derneği), Diyarbakır Baro LGBTİ+ Ağı, Diyarbakır Kent Platformu, Rosa Kadın

Derneği, DOGÜNKAD (Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneği), Keskesor, Sağlıkta Genç Yaklaşımalar (SGYD) Diyarbakır Gençlik Merkezi, KASED (Kadın Kültür Sanat ve Edebiyat Derneği), Mezopotamya Psikologlar İnisyatifi ile gerçekleştirdik.

Bu ilk ziyaretler sırasında karşılaştığımız bir durum, kendileri de depremi birebir yaşamış ve etkilenmiş olmalarına rağmen yıkımın diğer illere kıyasla daha az olmasının, Diyarbakır'da yaşayanların kendi acılarını önemsememelerine yol açmış olmasıydı. Daha kötü ve zor durumda olan insanlar varken kendi travmaları onlar için önemli değildi. Bu nedenle, PSD vermenin sahada olan arkadaşlarımızın iyilik hali ve destek çalışmalarının sürdürülebilirliği açısından elzem olduğunu düşündük. Mart ayı içinde ekibimizde yer alan psikolog ve sosyal hizmet uzmanı arkadaşlarımız Diyarbakır ziyaretlerinde feminist ve LGBTİ+ aktivist arkadaşlarımıza travma sonrası psikolojik ilk yardım ve PSD çalışması uyguladılar.

Kendileri de depremzede olan ama aynı zamanda bölgedeki dayanışma çalışmalarında aktif olarak yer alan aktivist arkadaşlarımıza yönelik uyguladığımız PSD çalışması ve sahadaki gözlemlerimiz sonucunda, depremden etkilenmiş kadın ve LGBTİ+'lara yönelik yapılandırılmış bir PSD çalışması yürütme kararı verdik. Yoğun olarak Adıyaman ve Malatya'ya destek çalışmaları yürüten Diyarbakır'daki kadın ve LGBTİ+ örgütlerinin bu çalışmaları yürütmeye devam edebilmeleri için onlara destek sağlamak ve Adıyaman ile Malatya'da depremden etkilenen ve geçici barınma merkezlerinde yaşayan kadın ve LGBTİ+'lara PSD sunmayı amaçladığımız bu programın, saha ekibi üyelerinin çadır ya da konteyner kentte konaklamadığı bir şekilde Diyarbakır merkezli olarak yürütülmesini planladık. Bu planlama saha ekibinin iyilik halini koruma amaçlı yapıldı.

Diyarbakır DOGÜNKAD Ofis - PSD Odası

Programın yürütüleceği Adıyaman, Diyarbakır ve Malatya illeri için saha koşulları ve sahadaki ihtiyaçları gözeterek ayrı stratejiler belirledik. Diyarbakır'da PSD çalışmasının yapılması için bizimle dayanışma göstererek ofislerini açan Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneği'nin (DOGÜNKAD) mekanının bir odasını bireysel terapi için uygun hale getirdik. Gerçekleştirdiğimiz ziyaret ve toplantılarda, Diyarbakır'da faaliyet gösteren kadın ve LGBTİ+ örgütlerine yürüteceğimiz çalışmayı anlattık ve ihtiyaç sahibi kadın ve LGBTİ+'ları PSD hizmetlerimize yönlendirmeleri konusunda destek istedik. Diyarbakır'da sivil alanda yürütülen PSD çalışmalarının koordine edilmesini kolaylaştırmak ve yapılan çalışmalardan haberdar olmak amacıyla Diyarbakır'da PSD hizmeti veren STK'ları bir araya getiren Diyarbakır Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek-MHPSS grubuna dahil olarak toplantılarını takip ettik.

8 ay yürütülecek programın saha ayağı için 2 kişilik, bölgeyi bilen ve çok dilli hizmet verebilecek bir ekip kurduk. Mayıs-Eylül ayları arasındaki çalışmalarımızı 1 psikolog, 1 sosyal hizmet uzmanı; Ekim-Aralık ayları arasındaki çalışmalarımızı ise 2 sosyal hizmet uzmanından oluşan bu ekip ile yürüttük. Diyarbakır'da konaklayan ekibin, Adıyaman ve Malatya'ya her hafta özel transfer aracıyla gideceği bir planlama üzerinden çalıştık. Ekibin sahaya çıkmadan önceki oryantasyon ve hazırlık aşamasında, feminist ve LGBTİ+ örgütlerinde uzun yıllardır çalışma deneyimi olan ve başvuru alan sosyal hizmet uzmanlarından eğitimler almasını sağladık.

Her hafta sahadaki ekiple koordinasyon toplantıları yapmamızın yanında, sahada çalışmalarımızın başladığı ilk 3 ay boyunca çok daha sık olmak üzere, program uygulaması süresince İstanbul'daki ekipten bölgeye sık ziyaretler gerçekleştirerek saha süreçlerinde, çeşitli görüşmelerin sağlanmasında, saha seçim aşamalarında kolaylaştırıcılığı üstlendik. Saha ekibinin iyilik hallerini koruyabilmeleri ve çalışmayı sağlıklı bir şekilde yürütebilmeleri için biri sosyal hizmet uzmanı, diğeri psikolog olan 2 uzmandan düzenli süpervizyon almalarını sağladık. PSD hizmetlerini veren dernek çalışanlarımızın iyilik halini korumak amacıyla yaptığımız diğer uygulamalarımız ise, Adıyaman ve Malatya saha çalışmaları günlerinde otel konaklaması sağlamak, saha ziyaretlerini özel transfer aracılığıyla sağlanması ve tüm ekibe mali mesuliyet sigortası yaptırılması olmuştur.

ÇALIŞMA METODOLOJİSİ

Saha çalışmasının temel amacını, kadınların ve LGBTİ+'ların afet kaynaklı yaşadıkları ruhsal travmayla baş etmelerini sağlamak amacıyla psikolojik ve sosyal uyumsuzlukları tespit etmek, kişilerin kendi içinde buldukları duruma dair farkındalıklarını artırmak ve baş etme/iyileşme stratejilerini kendi iç ve çevresel kaynaklarını fark ederek güçlenmelerini sağlamak olarak belirledik. Bu hedefleri, bireysel psikolojik danışmanlık (terapi), bireysel görüşme (sosyal hizmet uzmanı ile), grup çalışması, vaka takibi ve yönlendirmeye gerçekleştirdik.

Afet kaynaklı yaşanan travma deneyiminin geçmiş yaşam travma deneyimlerinden tamamen ayrışmasını beklemek mümkün değil. Özellikle kadın ve LGBTİ+'ların cinsiyet kimlikleri, etnik ve dini aidiyetleri nedeniyle geçmişte uğradıkları çeşitli ayrımcılık ve şiddet deneyimlerini de gözeten feminist, bütüncül bir PSD süreci planladık.

Feminist sosyal hizmet yaklaşımıyla yürütülen bu destek programının amacı destek alanların;

- kendi güçlerini ve kaynaklarını fark etmelerini,
- kurumlara bağımlı olmayacakları şekilde kendilerini iyileştirme kapasitesine ve araçlarına ulaşmalarını,
- dayanışmayı güçlenmek için bir araç olarak kullanmalarını,
- öfkelerini, patriyarkal sistemle ve diğer tüm ayrımcılıklarla mücadele edebilmelerini sağlayacak bir kolektif dayanışmaya dönüştürmelerini sağlamaktır.

PSD ÇALIŞMASININ ADIMLARI

---

8 aylık PSD çalışmamızda aşağıdaki adımları izledik. Bu adımlar çoğu zaman birbiri ardına gelecek şekilde değil, daha döngüsel olarak takip edildi.

- Adıyaman, Diyarbakır ve Malatya’da depremden etkilenmiş topluluklara yönelik kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen çalışmaların tespit edilmesi ve tespit edilen bu hizmetler konusunda güncel bilgiye sahip olunması,
- Sahadaki ihtiyaçların belirlenmesi. PSD dışında kalan ihtiyaçlar (su, barınma, gıda, hijyen malzemesi gibi) varsa ilk aşamada tespit edilen ilgili kurumlara bu ihtiyaçların karşılanması için yönlendirme yapılması,
- Belirlenen ortak ihtiyaçlara yönelik grup çalışması içeriğinin hazırlanması ve uygulanması,
- Bireysel görüşmeye ihtiyacı olan kişilerin tespit edilmesi, psikolog tarafından yürütülecek seanstarın belirlemesi ve süreç boyunca bunların sürdürülmesi,
- Saha sürecinden daha uzun sürmesi öngörülen bireysel destekler için uygun sonlandırmayla birlikte ihtiyaca yönelik hizmetin alınmasından emin olunacak şekilde yönlendirme yapılması,
- Yapılan yönlendirmelerin takip edilmesi,
- İşbirliği içinde olunan kurumlarla kurulan ilişkilerin her iki taraf için de güçlendirici olmasının hedeflenmesi, sahada eksik görülen konularda kapasite güçlendirme destek çalışmalarının organize edilmesi.

SAHA ÇALIŞMASINDAN NOTLAR

ADİYAMAN SAHASI

Adıyaman Yaylakonak Konteyner Kent

Adıyaman sahasının durumunu anlamak için ilk olarak sivil bir inisiyatif olan Adıyaman Sivil Toplum Kuruluşları Dayanışma Grubu'na katıldık ve üye STK'lardan sahada yürüttükleri destek faaliyetleri ve PSD'ye yönelik ihtiyacın olduğu yerler hakkında bilgi aldık. Elde ettiğimiz bilgiler ve gözlemler neticesinde STK'ların daha çok Adıyaman merkezde çalışma yürüttüklerini, merkeze uzak köylerde daha az destek faaliyeti yürütüldüğünü ve mevsim itibarıyla sıcakların artması ile barınma sorunu yaşayan birçok kişinin köylere geçtiğini tespit ettik. Bu nedenle Adıyaman'daki çalışmamızda köylere odaklanmaya karar verdik. 2 hafta boyunca Adıyaman'ın farklı ilçelerinde toplam 4 köy ve 2 beldeyi (Damdırmaz Köyü, Yaylakonak Beldesi, Bulam

[Pınarbaşı] Beldesi, Akçatepe Köyü, Kaşlıca Köyü, Meryemuşığı Köyü) ziyaret ettik ve kadınlarla toplantılar düzenleyerek ihtiyaç tespiti yaptık. Yaptığımız ziyaretlerde, Damdırmaz, Bulam ve Kaşlıca'da birer günlük çalışmalar yürüterek, ihtiyaç tespiti ve yönlendirme gerçekleştirirken, tespit edilen ihtiyaç ve koşullar gözetilerek Tut ilçesindeki Akçatepe ve Meryemuşığı köyleri ile Adıyaman Merkez ilçesine bağlı Yaylakonak belde-sinde PSD çalışması yapmaya karar verdik.

İlk ziyareti 5 Temmuz 2023 tarihinde gerçekleştirdiğimiz Akçatepe'nin deprem öncesinde 800 kişilik nüfusu varken, bu sayının deprem sonrası göçlerle birlikte 1000'e yükseldiğini öğrendik. Can kaybının 41 kişi olduğu köyde bina hasarları çok fazlaydı ve deprem öncesinde de var olan su sorunu deprem sonrasında daha kritik bir hale gelmişti. Köydekiler tankerlerle su getirerek ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyorlardı. Ziyaretimizin ilk zamanlarında özellikle çocuklarda bitlenme ve içme suyuna bağlı hastalıkların sıkça görüldüğünü tespit ettik. Depremde evlerin büyük bölümü hasar gördüğü ya da yıkıldığı için konteyner ve çadırlarda barınıyorlardı. Depremden zarar görmemiş olan taziye evi kadınlarla yapılacak grup çalışmaları için kullanıldı. Deprem sonrası kadınların günlük rutinelere dönme ve zaman çerçeveli işleri yapma konusundaki zorluklarını aşmak ve PSD ekibine güven duymalarını sağlamak için ekibin 2 hafta boyunca köyü ziyaret etmesi ve neredeyse her konteynere özel ziyaretler düzenlemesi gerekti. Bu 2 haftalık ön hazırlığın ardından yoğun korku, unutkanlık, öfke, depreme bağlı travmanın yarattığı stres gibi duygu durumlarının günlük hayata yansımaları ve bireyin sorun çözme kapasitesinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi temelinde oturumların gerçekleştirildiği 8 haftalık bir grup çalışması yürütüldü. Burada, grup çalışmaları, bireysel görüşmeler ve hane ziyaretleriyle toplam 50 kadına ulaştık.

Küçük çocuğu olan kadınların katılımını kolaylaştırmak için grup çalışmasının yürütüldüğu mekanda çocuklar için ayrı bir etkinlik/oyun alanı oluşturduk. Bu durum kadınların grup çalışmalarına katılımlarının devamlılığını artıran bir faktör oldu. Akçatepe'deki grup çalışması sırasında 4 kadına bireysel danışmanlık verildi, 2 kadınla bireysel terapi yapıldı ve 2 vaka başka kurumlara yönlendirildi. Çalışma yürüttüğümüz süreçte Adıyaman merkezde faaliyet gösteren ve kadınlara sağlık ve hukuk danışmanlığı veren Dayanışmanın Kadın Hali Derneği (DAKAHDER) ile işbirliği yaparak Akçatepe'deki kadın grubunun da bu hizmeti almasını sağladık. Ayrıca kadınların ihtiyaçlarını dile getirmelerinin ardından hijyen kiti dağıtımı yapan Hayata Destek Derneği ekibinden bu hijyen kitlerini kadınların bizzat talep etmelerine aracılık ettik. Bu vesileyle köydeki 200 kadına hijyen kitleri dağıtıldı.

Akçatepe'de verdiğimiz bireysel destekler ve grup destekleri sonucunda kadınlardan destek isteme konusunda kendilerini daha cesur hissettiklerine, köy dışından birileriyle konuşmanın iyi gelmiş olmasına, yaşadıkları sorunlarla ilgili destek aldıkları süreçte sonuç aldıklarına dair geri bildirimler aldık.

Akçatepe'deki grup çalışması tamamlandıktan sonra, daha önce ziyaret ettiğimiz ve PSD çalışması için ihtiyaçlarını belirlediğimiz Yaylakonak'ta Ağustos ayında PSD sürecini başlattık. Yerleşimi dağınık şekilde 6 mahalle bulunan beldede mevcut konteynerler barınma ihtiyacını karşılamadığı için çadırlarda konaklayan aileler vardı. Depremde 120 kişinin hayatını kaybettiği Yaylakonak'ta, 18 yaş altı ölümlerin fazla olması kadınların "bir nesli kaybettik" diyerek paylaştıkları bir duyguya dönüşmüştü. Yaptığımız görüşmelerde travmatik yas sürecinin hâlâ devam ettiğini gözlemledik.

Adıyaman Tut İlçesi Akçatepe Köyü - Taziye Evi

Toplamda 1 ay boyunca ziyaret ettiğimiz beldede, 15 kadınla 2 haftalık grup çalışmasını okul binasında yürüttük. Kadınlar hane içi bakım işlerinin yanı sıra yoğun bir şekilde tütün hasadında çalıştıkları için grup çalışmasını hasat takvimlerine uygun olarak 2 haftayla sınırlandırdık ve ihtiyaç sahiplerine bireysel destek verdik. Geri kalan 2 hafta boyunca ev ziyaretleri gerçekleştirdik. Toplamda 40 kadına destek verdik; bunlar arasından 3 kadınla bireysel PSD görüşmesi, 1 kadınla ise bireysel terapi gerçekleştirdik. Doğum sonrası bebeğiyle ilgili ihtiyaçları olan 1 kadını başka bir kuruma yönlendirerek destek almasını sağladık.

Eylül ayında çalışma yürüttüğümüz Meryemuşağı Köyü'nde 105 hane içinde 165 kişi 18 yaş üstü kadın nüfusunu oluşturuyordu. Deprem nedeniyle 6 kişinin vefat ettiğini öğrendiğimiz köyde 48 adet konteyner bulunuyordu ve bizim ziyaretlerimiz sırasında konteyner ihtiyacı devam ediyordu. Muhtar, kendisi ile yaptığımız görüşmede köyün ihtiyaçları için kaymakamlık,

valilik ve AFAD'la sık sık görüştüğünü ancak olumlu bir sonuç alamadığını aktardı. Köy geçimini yoğun olarak fıstık ve bostandan, daha az yoğunlukta ise hayvancılıkla sağlıyordu. Kadınların fıstık, bostan ve ek olarak kışa hazırlık işlerinde yoğun olarak yer almaları nedeniyle grup çalışmamızı 2 haftayla sınırlandırdık. Bu sürede, yaptığımız hane ziyaretleri ve grup çalışması ile toplamda 43 kadına ulaştık. 43 kişi içinden 1 kadına bireysel terapi verdik, farklı kurumlara toplamda 3 vaka yönlendirmesi yaptık.

Köyden ilçe merkezlerine toplu ulaşım sağlanmamasının kadınların yaşam alanını köy içinde sınırlandıran bir etken olduğunu tespit ettik. Sağlık hizmetlerine ulaşmak ve alışveriş ihtiyaçları dışında kadınların köyden dışarı çıkmadıklarını gözlemledik. Kadınların kışlık gıda hazırlığı, mukabele (Kur'an okuma) buluşmaları ya da kapı önlerinde çay içmek gibi gerekçelerle sık sık bir araya geldiklerini ve yalnız kalmaktan kaçınmalarını, içinde buldukları durumla baş etme yöntemi olarak kullandıklarını gözlemledik.

Yaşam alanlarında mahremiyeti sağlamanın zorluğu, konteynerlerin kış koşullarına hazır olmaması ve kalıcı konutların ne zaman yapılacağıyla ilgili belirsizlikler kadınları kaygılandıran başlıca konulardı. Diğer köy ve beldelerde de gözlemlediğimiz gibi, Meryemüşağı'nda da kadınlar yaşam alanı olan evlerinin az hasarlı raporu almış olmasına rağmen evlerinde kalmanın özellikle geceleri çok zor olduğunu ve kaygılandıklarını paylaştılar.

Köy ve beldelerdeki saha ziyaretlerimizin yanında, Adıyaman il merkezinde 1 kişi ile toplam 5 seans bireysel terapi çalışması yapıldı ve daha uzun süreli bir destek alması gerektiğinden başka bir psikoloğa yönlendirildi.

DİYARBAKIR SAHASI

Hazırlık çalışmaları başlığında aktardığımız gibi, PSD çalışması-na başlamadan dernek çalışanları ve üyeleri olarak PSD için Diyarbakır'a çeşitli ziyaretler yaptık. Bu aşamada Diyarbakır'daki kadın veya çocuk alanında çalışan kurumlardan 21 kişiye psikolojik ilk yardım sağladık. PSD ekibi, Mayıs ayında Diyarbakır'da çalışmaya başladıktan sonra bu 21 kişiyle takip görüşmeleri yaptı ve aralarından 4 kişiyle bireysel seanslara devam etti. PSD ekibi, Diyarbakır'da PSD çalışmalarını yürütmek üzere kurulmuş ofiste faaliyetlerini sürdürdü.

Diyarbakır'da çalışmayı başlattığımız süreçte, daha önce iletişimde olduğumuz kadın ve LGBTİ+ örgütleriyle iletişime geçerek PSD çalışmamız konusunda bilgi paylaştık.

Kadın ve LGBTİ+ örgütlerine bir toplantı çağrısı yaparak, hem sahada çalışan profesyonel ve gönüllüler olarak kendi deneyimlerimizi paylaşmayı hem de sahada karşılaştığımız güçlükler üzerine konuşmayı hedefledik. Bu toplantıda, deneyim paylaşımlarımızı bir güçlenme pratiğine dönüştürmek amacıyla Amed Kadın ve LGBTİ+ Dayanışma Ağı'nın kurulmasına karar verildi. Diyarbakır'daki çalışma süremiz boyunca bu ağın kolaylaştırıcılığını üstlendik. Sahada en çok karşılaşılan sorunlardan olan madde bağımlılığı ve çocuğa yönelik cinsel istismar konuları toplantılarımızda ön plana çıktı. Bu konulara dair birlikte bir kapasite güçlendirme ihtiyacı olduğunu tespit ettik ve bu amaçla konunun uzmanlarından eğitim almayı planladık.

Bağımlılık konusuyla ilgili kapalı bir toplantı düzenledik. Cinsel istismar konusunu ise 25 Kasım haftası etkinlikleriyle birleşti-

rerek, “Cinsel İstismar: Kavramlar, İlkeler ve Önleyici Çalışmalar” başlığıyla Feminist Buluşmalar kapsamında açık bir online buluşma olarak gerçekleştirdik. Her iki buluşma sonrasında, özellikle saha çalışanlarından olumlu geri bildirimler aldık.

MALATYA SAHASI

Bölgede kadın kooperatiflerinin en yoğun olduğu il olması dolayısıyla ve yerel kadın örgütlerinin paylaştıkları bilgiler doğrultusunda Malatya'daki PSD çalışmamız için öncelikli gruplar olarak kadın kooperatifleri ve çevresindeki kadın gruplarını seçtik. DOGÜNKAD'ın aracılığıyla Malatya Ticaret Odası ile iletişime geçildi ve Malatya'daki kadın kooperatiflerinin durumu hakkında bilgi alındı. Ardından ihtiyaç tespiti için 16 Haziran tarihinde Malatya Ticaret Odası ev sahipliğinde Malatya'daki tüm kadın kooperatiflerinin davet edildiği bir toplantı düzenledik ve 8 ilçeden 8 kadın kooperatifi ile buluştuk. Bu toplantıda bize Diyarbakır Ticaret Odası Kadın Meclisi Koordinatörü de eşlik etti. Toplantıda kooperatiflerden gelen katılımcılar, depremden 4 ay sonra ilk kez bir araya geldiklerini ve daha önce hiçbir kurum tarafından nasıl olduklarının sorulmadığını, İstanbul'dan bir kadın örgütü olarak bu buluşmaya vesile olmamızın ve onlara bunu sormuş olmamızın kendileri için çok değerli olduğunu paylaştılar. Bu toplantı sonucunda, her ilçenin depremden farklı düzeyde etkilenmesi ve her kooperatifin ihtiyaçlarının farklı olması nedeniyle kooperatiflere ayrı ziyaretler yapmaya ve bu ziyaretler ışığında PSD çalışmamızı daha detaylı planlamaya karar verdik. Ayrıca toplantı sonunda Malatya Ticaret Odası yöneticilerine Diyarbakır Ticaret Odası bünyesinde kurulan kadın meclisi deneyimi aktarıldı ve bu modelin Malatya Ticaret Odası bünyesinde de kurulması halinde kadın kooperatifleri üzerinde çok destekleyici bir etkisi olacağı üzerine konuşuldu.

Malatya'daki kadın kooperatifleriyle yaptığımız ilk toplantıda, neredeyse her gün yıkılan binalar nedeniyle çevre kirliliğinin artmasının yanı sıra, bu yıkımların ikincil travmatik strese yol

açtığı ve bu sebeple sürekli tetikte yaşadıklarını öğrendik. Stres ve kaygılarını artıran bir başka faktör, kooperatifle ilgili sorumluluklarını sürdürmeleri konusunda destek bulamamalarıydı. Depremde atölyesi enkaz altında kalan bir katılımcı, makinaları krediyle aldığı için enkaz başından ayrılmadığını, raporlama için beklemesi gerektiğini paylaştı. Depremde atölyelerini kaybetmeyenler ise, atölyede çalışacak kişi bulamadıklarını, buldukları durumda ise kooperatifin geliri düşük olduğu için maaşları ödemekte zorluk yaşadıklarını aktardı. Gıda konusunda çok sorun yaşamıyor olsalar da bebek maması, bebek ve hasta bezi ile hijyen ürünleri ihtiyaçları karşılanmıyordu.

16 Haziran tarihinde yapılan toplantının ardından, katılan tüm kooperatiflerle tek tek görüşüldü ve PSD çalışması için ihtiyaçlar ve koşullar netleştirildi. Bu görüşmeler sırasında bazı kooperatifler yaz ayları boyunca tarımsal faaliyetlerle meşgul oldukları için bu çalışmayı Eylül ayı sonrası yapmak istediklerini ifade ettiler. Bu ön çalışma sonrasında, PSD çalışması için müsait olduklarını ifade eden ya da depremden diğer ilçelere göre daha fazla zarar görmüş ilçelerdeki (Akçadağ, Yeşilyurt, Pütürge) kooperatifleri Temmuz ayının ilk 2 haftasında ziyaret ettik. Akçadağ ilçesi ile beraber Malatya'nın depremden en çok yıkım yaşamış olan 2 ilçesinden biri olan Doğanşehir ilçesindeki kadın kooperatifiyle de iletişime geçtik ve durumları hakkında bilgi aldık. Bu kooperatifin temsilcileri PSD desteği almak için biraz daha toparlanmaya ihtiyaçları olduğunu söylediler.

13 Temmuz tarihinde Yeşilyurt ilçesindeki Toprak Ana Kadın Kooperatifi'nden 12 kadınla bir araya geldik. Dikim işleri üretecekleri büyük bir çadır Kaymakamlık ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sağlanmış, ancak henüz makinalar gelmediği için makina gerektirmeyecek malzemeler üretiyorlardı. O tarihe kadar atölye çadırının bulunduğu çadır kentte bir PSD

çalışması yürütülmemiş olduğunu, ancak bu çadır kentte kısa bir süre sonra Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından bir çalışma başlatılacağını öğrendik. Bu sebeple bu çadır alanında çalışma yürütmeme ve kaynaklarımızı bu hizmeti hiç almaya-
cak başka yerlere ayırma kararı aldık, kooperatifteki kadınlar-
la yaptığımız toplantıda destek alabilecekleri kurum bilgilerini
paylaştık.

Yeşilyurt ilçesinde bulunan diğer kooperatif olan Yeşilyurt Ka-
dın Kooperatifi'ni de ziyaret ettik. Kuru gıda üretimi yapan bu
kooperatifin binası yıkılmıştı ve ürünlerle dolu depoları ve hibe
desteğiyle alınan iş makinaları enkaz altında kalmıştı. Koopera-
tif üyelerinin dağınık olması ve iş makinaları ile ilgili süreci ko-
operatif başkanının takip etmesi gerektiğinden burada bir grup
çalışması başlatamadık, ancak destek mekanizmamızı anlatarak
bizimle ve diğer kurumlarla iletişime geçebilecekleri listeleri
paylaştık.

13 Temmuz günü Pütürge Kadın Kooperatifi'ne ziyaretimizde,
Pütürge'de diğer ilçelere kıyasla daha az yıkım olduğunu ve
deprem sonrasında buraya Malatya merkezden yoğun bir göç
olduğunu öğrendik. Bizim ziyaret tarihimizde, merkezden gelen
göç geri hareket etmiş ve nüfus azalmıştı. Bu bölge daha önce
Elazığ Depreminde yıkım yaşamış ve bu yıkımın ardından bina-
lar yenilenmiş, bu sebeple 6 Şubat depremlerinde hasar görece
daha az olmuş. Kadınlar, yine de betonarme binalara girmekten
tedirgin olduklarını ve uyku sorunları yaşadıklarını ifade ettiler.
Kooperatifin 30 kadın üyesi yerel halı dokumacılığı yapıyordu.
Yıkımın daha az olması kadınların daha kısa sürede çalışma ya-
şamına geri dönmelerini sağlamış, bu durumun kadınların trav-
mayla baş etmelerini sağlayan önemli bir etken olduğunu gör-
dük. Görüştüğümüz kadınlara destek alabilecekleri kurumların
iletişim bilgilerini ve kendi numaralarımızı bırakarak görüşme-
mizi sonlandırdık. Diğer ilçelerdeki PSD ihtiyacının daha yoğun

olması nedeniyle burada uzun süreli bir çalışma yapmamaya karar verdik.

6 Temmuz tarihinde Akçadağ Kadın Kooperatifi'ne yaptığımız ziyaret sonucunda Akçadağ'da PSD çalışması yürütmeye karar verdik. Yaz aylarında tarımsal faaliyetlerle meşgul oldukları için Akçadağ Kadın Kooperatifi'yle çalışmamızı Kasım ayında başlatmaya karar verdik ve yaz ayları boyunca Adıyaman'ın köylerindeki çalışmamıza odaklandık.

Adıyaman'daki çalışmamızı tamamladıktan sonra Kasım ayında Malatya'daki Akçadağ Kadın Kooperatifi ile PSD çalışmamıza başladık. Malatya sahasında yürüteceğimiz PSD çalışması için bölgede çalışma yürüten kuruluşlarla (Concern Worldwide, Hayata Destek Derneği, Toplum Gönüllüleri Vakfı-TOG, Deprem Psikososyal Dayanışma Ağı [DEPSDA], Türk Psikologlar Derneği [TPD], Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [UNHCR], Uluslararası Göç Örgütü [IOM]), Sosyal Gelişim ve Dayanışma Derneği [SGDD-ASAM] vb.) iletişim kurduk, gerekli olabilecek yönlendirmeler için yürüttükleri çalışmalar ve sağladıkları destekler hakkında bilgi aldık.

Akçadağ Kadın Kooperatifi 2019 yılında kurulmuş ve gıda üretimi yapıyor. Kooperatif binası ziyaretlerimiz sırasında aşevi olarak kullanılmaya devam ediyordu. Yıkımın yüksek olduğu bir ilçe olmasına rağmen, Akçadağ deprem sonrası dışardan çok fazla göç almış. Belediyeden aldığımız bilgiye göre deprem öncesi 28.000 kişi olan nüfus, deprem sonrasında 60.000'e yükselmiş. İlçede toplam yedi konteyner kent bulunuyor. Deprem'in ilk zamanlarında günde 10.000 kişiye yemek çıkartılırken, bizim ziyaret tarihlerimizde bu sayı 300'e düşürülmüş ve öğün sayısı azaltılmıştı. Kadınlar depremin ardından ilk günlerde ilçeye yardım gelmediğini, çok zorlandıklarını aktardılar.

Akçadağ'da bir ay boyunca 15 kadınla düzenli grup oturumları yürüttük. Grup çalışmasına ek olarak, 8 kadınla toplam 33 bireysel sosyal çalışma görüşmesi yaptık. Kooperatifte çalışan kadınlar olarak, iş hayatında önlerine erkekler tarafından çıkarılan engeller ve bakım emeği konusunda erkeklerle eşit olmayan koşullarının kendileri üzerindeki olumsuz etkilerini tarif etiler. Depremin travmatik etkisinin yanı sıra bu açıdan da desteğe ihtiyaçları olduğunu bizimle paylaştılar. Yıkımın çok olduğu bu ilçede, sağlam kalan binalardaki dairelere birden fazla ailenin yerleşmesi kadınların bakım emeği yükünü artıran, streslerini yönetmekte zorlandıkları koşulları ortaya çıkaran bir faktöre dönüşmüştü ve kadınların mahremiyet alanları tamamen kaybolmuştu.

Yürüttüğümüz görüşmelerde, güvenli alan oluşturmak, ekonomik ve psikososyal güçlenme, erkek şiddeti gibi konuları ele aldık ve aynı-nakdi destek ihtiyaçları için yönlendirme yaptık.

Malatya Akçadağ Kadın Kooperatifi Grup Çalışması Etkinliği

Akçadağ Kadın Kooperatifi ile yürüttüğümüz grubun ihtiyacını gözeterek, UN Women Türkiye ve Ankara Barosu işbirliği ile deprem bölgesinde kadınlara yönelik uygulanan hukuk okuryazarlığı eğitiminin grup tarafından alınmasına kolaylaştırıcılık yaptık. Buna ek olarak, Diyarbakır'da kooperatif kurmuş olan KİHEP eğitimcimizin Akçadağ Kadın Kooperatifi grubuyla bir araya gelmesini sağlayarak, kooperatif kurma deneyimlerini ekonomik haklar bağlamında ele aldığımız bir deneyim paylaşımı buluşması düzenledik.

Ayrıca, Malatya il merkezindeki Teknokent Konteyner Yaşam Alanı'nda Toplum Gönüllüleri Derneği'nin (TOG) daveti ile 18 kişilik bir kadın grubuyla TOG tarafından tespit edilen "kişisel alan, sınırlar ve iletişim" başlıklarında PSD amaçlı bir grup çalışması yürüttük.

Malatya sahasında çalıştığımız süre içinde, sahada görev yapan profesyonel çalışanların desteğe ihtiyaç duyduklarını tespit ettik ve saha çalışanlarıyla tek oturumluk bir çalışan destek atölyesi yürüttük.

TESPİTLER

Üç farklı sahada 114'üyle düzenli olmak üzere toplam 184 kadınla yürüttüğümüz çalışmamızda öne çıkan tespitlerimizin özetine aşağıda yer veriyoruz:

- Kırsal alana ulaşan destekler kent merkezlerine kıyasla çok daha az ve bu destekler ihtiyacı karşılayacak şekilde düzenli yapılmıyor. Kaynaklara erişimde belirsizlik, dışarıdan yardım bekleme hali kaygı düzeyini artıran bir etkene dönüşmüş. Saha çalışmamıza başladığımız tarihte, depremin üzerinden dört ay geçmiş olmasına rağmen barınma, gıda ve hijyen malzemeleriyle ilgili ihtiyaçların yeterli düzeyde ve düzenli karşılanmıyor olması yaşanan kaygı ve stresi arttırıyor.
- Deprem öncesi mevcut olan alt yapı sorunları depremin etkisiyle daha kritik noktaya ulaşmış.
- Barınma koşulları yeterli ve sağlıklı değil; konteyner sayısı yeterli olsa bile mevcut konteynerler ve elektrik altyapısı özellikle kış koşullarına uygun değil.
- Ev, kadınlar için sadece dört duvardan oluşan bir yapı değil; kendilerine ait, kendilerinin organize ettiği bir alanla kurulan bağ aynı zamanda. Bu nedenle, evlerini yitirme duygusu, kendilerine ait bu bağın yıkılması demek. Konteyner ve çadır alanlarındaki yer darlığı, kişisel alanların olmaması sebebiyle mahremiyetin sağlanamaması, yaşadıkları travma ile birlikte baş etmesi zor bir duruma dönüşürken, artan duygusal bakım emek yüklerinin de etkisiyle kadınların kendi duygusal regülasyonlarını sağlamaları zorlaşıyor.
- Özellikle kırsal alanda PSD'ye dair bir bilgi ve aşinalık

bulunmuyor. İnsani yardım kuruluşları ve kamu kurumlarının aynı ve nakdi destek üzerine yoğunlaşmış olması, ihtiyaç sahiplerinin PSD'ye yönelik talep geliştirmesini, ihtiyacını fark etmesini zorlaştıran bir etken olarak sahada karşımıza çıkıyor. Buna rağmen, sahada PSD'ye yönelik bitmeyen bir destek ihtiyacı var.

- Geçim kaynağının erkeklerin köy dışında çalışmasına bağlı olduğu kırsal alanlarda kadınların gelir getirici bir işte çalışıyor olma durumu çok sınırlı. Yaşadıkları kırsal alanda kendi tüketimleri için bostan faaliyetiyle uğraşan kadınlar ise hane içi bakım emeği ile birlikte çiftte mesai yapıyorlar. Yaptığımız çalışmada geçim kaynağı köy dışında çalışmaya bağlı olan yerlerde kadınların ekonomik olarak kendilerini daha güçsüz hissettiklerini gözlemledik.

- Kadınlar ev işleri ve bakım emeği konusunda cinsiyete dayalı eşitsizliğin ve iş yüklerinin çokluğunun farkındalar ve bu durumu adaletsiz buluyorlar. Rutinlerinin bozulması ve travma nedeniyle ev ve bakım işlerini travma öncesine kıyasla daha fazla yorularak gerçekleştirebiliyorlar.

- Çocukları başta olmak üzere aile üyelerine bakım verme rolü kendi ihtiyaçlarını görmezden gelmelerine neden oluyor.

- Depremin etkisiyle yoğun korku, olası deprem riskine karşı güvende hissetmeme ve dört duvar arasına girmekten kaçınma, uyku problemleri kırsal alanda ve kentte yaşayan kadınların ortak duyguları. Deprem olacak korkusu, kadınların gün içinde giydikleri kıyafetlere dair tercihlerini etkiliyor ve başörtüsü/yazmalarıyla yatmalarına neden oluyor.

- Aynı-nakdi yardım dağıtan bazı kurum çalışanlarının kadınlara davranışları, kadınların kendilerini kötü ve aşağılanmış hissetmelerine yol açabiliyor. Özellikle verilen yar-

dım için “dilenme” duygusuna kapılmalarına neden olan davranışlar ya da izinsiz fotoğraflarının çekilmesinden rahatsızlar.

- Feminist yöntemlerle yürüttüğümüz bu çalışmada, deprem sonrası alanda uzmanlığı olan veya olmayan pek çok kurum tarafından PSD çalışması yapıldığını, ancak bu çalışmaların çoğu zaman gir-çık şeklinde kısa süreler için planlandığını ve bu şekilde gerçekleştirildiğinde danışan-danışman güveninin yeteri kadar tesis edilemediğini gördük.
- Bölgede çalışan gönüllü ya da profesyonellerin deprem sahasında konaklamaları, düzenli süpervizyon desteği almamaları süreç içinde kendilerini sahada yalnız hissetmelerine ve ikincil travma deneyimlemelerine neden oluyor.

SONUÇ: UYGULAMA VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Deprem öncesinde ulaşılamayan birçok hak ya da deneyimlenen birçok ayrımcılık ve şiddet, deprem ya da farklı bir afet durumunda derinleşir, daha yoğun olarak yaşanır. Deprem olmadan önce evler çürük, yollar, elektrik altyapısı, kanalizasyon kötüyse iyi bir afet planlamasıyla hayatta kalılabileceğini düşünmek naiflik olur. Bu nedenle, afet durumuna hazırlığın ilk koşulu mevcut bozuklukları, yolsuzlukları, eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedeflemek ve kamu hizmetlerine tüm vatandaşların eşit ve kaliteli bir şekilde ulaşmasını sağlamak olmalıdır. Bu, deprem ve etkileri üzerinde konuşurken dikkate alınması gereken önemli bir nokta. Mesela, “Depremden sonra kadınlar cinsel sağlık ve doğurganlık sağlığı haklarıyla ilgili sağlık hizmetlerine erişemiyor” dediğimizde, bu hizmetlere ulaşılamamasının nedeni olarak depremi göstermiş oluruz ve hakikati anlamamız mümkün olmaz. Deprem yaşanmadan önce, uzun yıllara yayılan bir süreç boyunca Türkiye’de birinci basamak sağlık hizmetlerinde koruyucu ve önleyici bakış açısı kaldırıldı; kadınlar cinsel sağlık ve doğurganlık sağlığı haklarına uzun yıllardır olması gerektiği gibi erişemiyorlar. Deprem sonrasında, zaten erişilebilir olmayan bu hizmetler ve haklar konusunda durum daha da kötüleşmiş durumda.

Cinsel sağlık ve doğurganlık sağlığıyla ilgili haklar sadece bir örnek. Türkiye uzun süredir, yaşanan afetin etkisinden bağımsız olarak, kamu kurumları tarafından hak temelli hizmetlerin sunulmadığı, tam tersine devlet eliyle ayrımcılıkların ve şiddetin beslendiği bir ülke. İyi bir afet hazırlığı için aile, sağlık, eğitim,

siyaset gibi toplumsal tüm kurumlara sirayet eden devletin rant üzerinden yükselen yozlaşmasından kurtulmamız gerekiyor.

Devletin İstanbul Sözleşmesi'ni yeniden imzalaması ve bu sözleşmenin şartlarını gerektiği gibi uygulaması, bu çalışma bağlamında vurgulanması gereken, afet durumuna hazırlığın önemli bir koşulu. Bu sözleşmenin tarafı olan bir devlet, “cinsiyet kimliği temelli eşitsizliklerin, uygulanan ayrımcılıkların ve kadına yönelik şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği vardır. Bunu değiştirmek için toplumsal alanın her yerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamalıyız” demiş olur. Bu taahhüdü kabul eden ve yerine getiren devletin hazırladığı bir afet planlaması ve uygulaması bizi gerçekten koruyabilme potansiyeline sahip olacaktır.

Bu noktaları aklımızda tutarak şu önerileri geliştirebiliriz:

- Afet öncesi ve sonrası için yapılması gerekli planlamalar için kamu tarafından oluşturulacak danışma/yürütme kurulu ya da benzer yapılara, toplumun tüm kesimlerinin farklılaşan ihtiyaçlarının hak temelli bir yaklaşımla ele alınmasını sağlayacak ruh sağlığı uzmanları, toplum bilimciler, sivil toplum örgütleri, sendikalar ve ilgili meslek odaları dahil edilmelidir.
- Cinsel sağlık ve doğurganlık sağlığı alanındaki hizmetler hak temelli bir anlayışla, belli kalite standartları korunarak, kriz durumlarında da herkesin ulaşabileceği şekilde sunulmalıdır. Afetlerde yaşanan krizlerde olduğu gibi bu hizmetlerin verilmesinin sekteye uğradığı her durum için özel önlemler alınmalı ve ek hizmetler geliştirilmelidir.
- Afet gibi kriz dönemlerinde kadınların cinsel sağlık ve doğurganlık sağlığı haklarına ve hizmetlerine erişimini kolaylaştıracak teletıp gibi sistemler oluşturulmalı, tıbbi kurtaj yöntemi uygulanabilir olmalıdır.

- Afet sonrası yeniden inşa süreçlerinde sosyal bakım hizmetleri sektörüne yapılacak yatırımlar önceliklendirilmelidir.
- Afet sonrası sağlanan aynı yardımlarda ihtiyaç çeşitlilikleri gözetilmeli, dağıtılacak yardımların içeriği farklılaşan ihtiyaçları karşılayacak şekilde belirlenmeli ve oluşturulmalıdır.
- Afet sonrası kamu tarafından sağlanan sosyal yardımların nasıl ve kimlere dağıtılacağı konusu idari ve yerel yönetimlerden sorumlu kişilerin inisiyatifine bırakılmamalı ve mevcut eşitsizlikler gözetilerek, somut kriterler üzerinden herkesi kapsayacak şekilde yapılmalıdır.
- Afet sonrası kamu tarafından sağlanan sosyal yardımlarla ilgili veriler, bu kamusal kaynakların kimler için ve nasıl kullanıldığına dair bilgiler kamuoyu ile düzenli ve şeffaf şekilde paylaşılmalı, kadın ve LGBTİ+'ların güçlenmesini hedefleyen sosyal yardım uygulamaları geliştirilmelidir.
- Afet zamanları haricinde de kamuoyu ile paylaşılmayan, kadınları ve LGBTİ+'ları şiddetten koruyan kamusal mekanizmalarla ilgili veriler devlet tarafından şeffaf ve düzenli olarak paylaşılmalıdır. Afet süreçlerinde bu konuda özel bir rapor hazırlanmalı ve kamusal erişime sunulmalıdır.
- Kadınları şiddetten korumaya yönelik oluşturulmuş ancak afet zamanları dışında da gerektiği gibi işlemeyen mekanizmaların afet durumlarında özel olarak nerelerde tıkanıldığının tespit edilmesi ve bu mekanizmaların krizlere hazır hale getirilmesi sağlanmalıdır.
- Geçici barınma merkezlerinde özellikle şiddetin önlenmesi için özel mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Afet sonrasında kullanılmak üzere kadınların acilen eri-

şebileceklere geçici ve güvenli barınma imkânları oluşturulmalıdır.

- Afet sonrası iyileşme dönemlerinde geçici barınma merkezlerinde kadınlar ve LGBTİ+'ların ihtiyaçlarına uygun güvenli mekanlar yaratılmalıdır.
- Afet sonrası iyileşme dönemlerinde kadınların, istemeleri halinde afet öncesinde sürdürdükleri üretimlere geri dönebilmelerini sağlayacak koşul ve altyapılar oluşturulmalıdır.
- Afet sonrası iyileşme dönemlerinde kadınların haklarını hayata geçirmelerini ve bir ağ içinde güçlenmelerini destekleyen, kadınların insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin KİHEP gibi çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır.
- Afet sonrası sahada görev alacak tüm gönüllü ve profesyonel uzmanların toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi almaları sağlanmalıdır.
- Afet sonrası sahada görev alacak gönüllü ya da profesyonel saha çalışanlarının düzenli süpervizyon desteği alınması sağlanmalıdır.
- Ayni-maddi destek veren tüm insani yardım kurumlarının PSD çalışmasını uygulama alanlarına dahil etmeleri; kendi uygulama kapasiteleri olmadığı durumda bu uygulamayı işbirlikleri üzerinden sahada karşılamaları gereklidir.

Ağa Çırağı Sok. Pamir Apt. No:7 Kat:2 Daire:7
34437 Gümüşsuyu / İstanbul
Tel: 0212 251 00 29 Faks: 0212 251 00 65
E-posta: wwahr@wwahr.org
www.kadinininsanhaklari.org

- ✕ kadinh
- f KadıninInsanHaklariDerneği
- @ kadinh
- ▶ kadinininsanhaklari
- 🎵 kadinininsanhaklari

